

REGISTRERINGSRAPPORT

Med funn av nyere tids kulturminner

Lahaug skytebane

Lillestrøm kommune

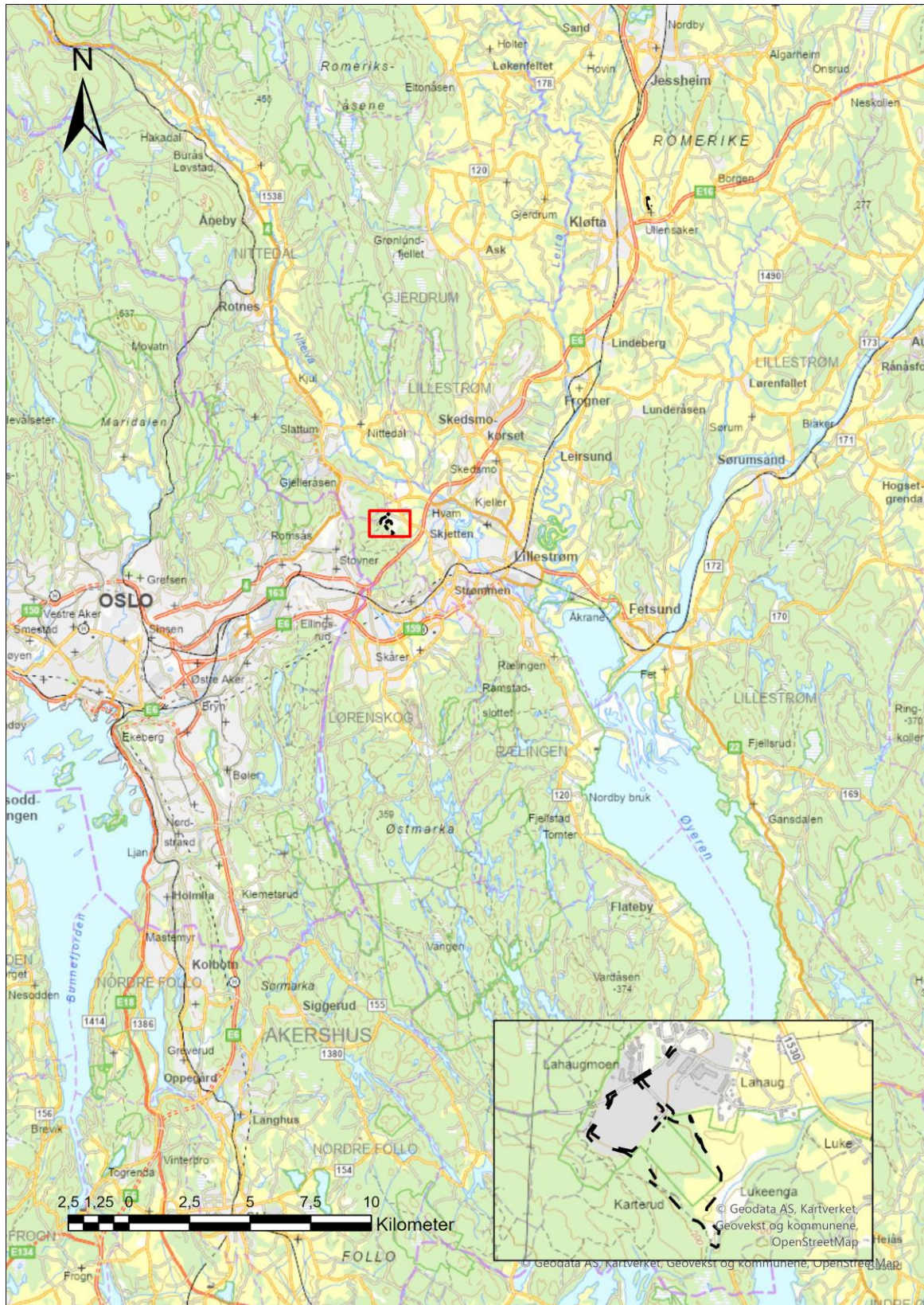
Kristin Fjærestad 2023

Saksnummer og navn		2024/12813 (Afk) 2021/20097 (Viken f.k.) Lahaug Skytebane	
Kommune		Lillestrøm	
Gårdsnavn – gnr./Bnr.		Lahaug gnr. 64, Karterud søndre gnr.65, Fletstein gnr. 62	
Oppdragsgiver		Prosjektgruppe for utv. Av Lahaug flerbruksanlegg og Skedsmo Skytterlag	
Utført av	Periode	Type arbeid	Timer
Kristin Fjærestad	31/7 og 4/8-2023	Forarbeid	7,5
Kristin Fjærestad	10/8-2023	Registrering	8,5
Kristin Fjærestad	5-7/12-2023, 8/1- 2024	Etterarbeid	30
Sum			46
Faglige konklusjoner		Askeladden ID	
	Automatisk fredet kulturminne		
x	Ikke automatisk fredet kulturminne	305465, 305466, 305467, 305468	
	Fra før kjent kulturminne		
	Utgravd i forbindelse med registreringen		
	Ingen funn		
Naturvitenskapelige prøver		Antall	

Innhold

Bakgrunn for registreringen	5
Sammendrag.....	5
Deltakere og tidsrom.....	5
Områdebeskrivelse.....	6
Kulturminner i området	7
Steds- og gårdsnavn	7
Gårdsnavnsbeskrivelse.....	7
Metode.....	8
Overflateregistrering.....	8
LiDAR.....	8
Undersøkelsen	9
Resultater/funn	10
ID 305465 Dyrkingsspor fra nyere tid.....	11
ID 305466 Dyrkingsspor fra nyere tid.....	12
ID 305467 Dyrkingsspor fra nyere tid.....	14
ID 305468 Dyrkingsspor fra nyere tid.....	14
Konklusjon.....	16

Kart 1: Lokaliseringskart.

Bakgrunn for registreringen

I forbindelse med reguleringsplan for Lahaug skytebane i Lillestrøm kommune foretok Viken fylkeskommune en arkeologisk registrering. Detaljreguleringen omfatter et areal på ca. 127 dekar, der undersøkelsesområdet omfatter et areal på ca. 77 dekar.

I nærområdet er det flere kjente kulturminner, både Oldtidsveien (ID12728) og den senere «Trondhiemske kongevei» (ID129037) over Gjelleråsen kommer ned til Lahaugmoen rett ved planområdet.

Ut fra områdets topografi og nærhet til oldtidsvei og gårder som har vært kjent i drift i middelalderen varslet Viken fylkeskommune i brev av 7.6.2023 om behov for en arkeologisk registrering, jf. kulturminneloven § 9. Hensikten var å undersøke om reguleringsplanen kommer i konflikt med automatisk fredete kulturminner.

Sammendrag

Det ble registrert fire lokaliteter med dyrkingsspor i form av rydningsrøyser og en streinstreng. Ut fra røysenes oppbygning og beliggenhet ved dagens åker eller områder som har vært dyrket i moderne tid, anses lokalitetene som etterreformatorisk og dermed ikke fredet.

Lokaliteter funnet på registreringen					
ID-nr. ¹	Kulturminnetype	Vernestatus	Beskrivelse	Datering	Gnr./navn
305465	Dyrkingsspor	Ikke fredet	1 rydningsrøys	Etterreformatorisk	65 Karterud søndre
305466	Dyrkingsspor	Ikke fredet	3 rydningsrøyser	Etterreformatorisk	65 Karterud søndre
305467	Dyrkingsspor	Ikke fredet	1 steinstreng	Etterreformatorisk	65 Karterud søndre
305468	Dyrkingsspor	Ikke fredet	1 rydningsrøys	Etterreformatorisk	65 Karterud søndre

Deltakere og tidsrom

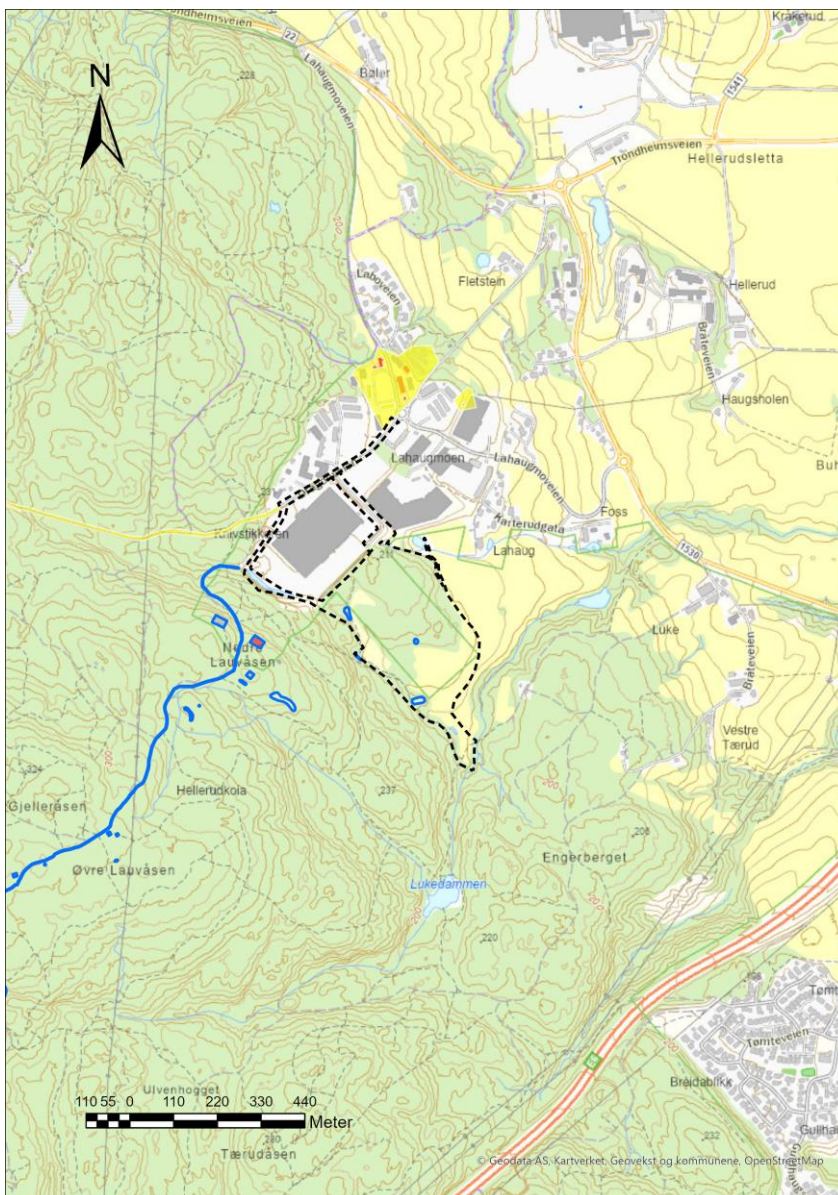
Med på denne registreringen var feltarkeolog Kristin Fjærestad fra Viken fylkeskommune. Feltarbeidet ble gjennomført i august 2023

¹ ID-nr. i riksantikvarens kulturminnedatabase «Askeladden» www.kulturminnesok.no

Områdebeskrivelse

Planområdet ligger nordvest for Lillestrøm sentrum, sør for Trondheimsveien (Fv22) og øst for Bråteveien. Området ligger i skille mellom store kuperte utmarksområder mot nord, nordvest og vest og større flater med jordbruksarealer mot nordøst, øst og sørøst. Planområdet består delvis av næringsområdet på Lahaugmoen i nord og delvis av utmarksområde og dyrka mark i sør.

Store deler av planområdet består av industriområde og dyrkingsområder preget av utfylling og planering i moderne tid. Den arkeologiske registreringen ble gjort i områder som man anser som uberørt av moderne aktivitet. Undersøkelsen ble gjort på utmarksområdet sørøst for Lahaugmoen næringspark. Dette området består av et relativt flatt platå, men med bratte skråninger ned til dyrka mark. I vestre del er det områder med flate partier som tidligere har vært dyrket. Området ellers består av bergknauser med mindre flater imellom bekovst med åpen blandingskog og enkelte områder med store grantrær. I skråningene ned mot dyrka mark er det enkelte steder tette kratt.

Kart 2: Kartet viser nærområde med planområdet markert med sort stiplet linje. Blå linje er Oldtidsveien (ID12728) og gul linje er og den senere «Trondhiemske kongevei» (ID129037).

Kulturminner i området

Både Oldtidsveien og den senere Trondhiemske kongevei over Gjelleråsen kommer ned til Lahugmoen rett ved planområdet. I åsen sørvest for industriområdet ligger rester av to forsvarsskanser som beskyttet Oldtidsveien. Disse var blant annet brukt under Karl XII's felttog på Østlandet i 1716.

Kulturminner i nærområdet		
Askeladden ID	Kulturminnetype	Datering
12728	Oldtidsvei	Førreformatorisk
129037	«Trondhiemske kongevei»	1700-tallet

Steds- og gårdsnavn

Gårdsnavnene i et område kan i mange tilfeller fortelle oss mye om bosetningshistorien. Enkelte navn kan knyttes opp til bestemte tidsrom. Andre ganger kan de fortelle om karakteristiske naturtrekk som i dag er tapt, eller gi informasjon om aktivitet som har vært knyttet til området eller gården.

Grunnlaget for den tradisjonelle gårdsnavnskronologien er opplysninger innsamlet og systematisert av Oluf Rygh²³⁴. Ryghs opplysninger om stedsnavnene og de eldste skriftlige navnbeleggene gir sammen med kjente kulturminner, oldsaksfunn og topografi et utgangspunkt for videre diskusjon av bebyggelsens alder. Den tradisjonelle gårdsnavnskronologien kan gi en grov tidfesting av bebyggelsens alder, men i mange tilfeller kan det være eldre gårdsbosetning fra eldre jernalder eller bronsealder i området som ikke nødvendigvis har sammenheng med dagens gårder.

Gårdsnavnsbeskrivelse

Reguleringsplanen omfatter tre matrikkelgårder, der to av dem er kjent fra skriftlige kilder fra 1300-tallet:

Gnr. 62 Fletstein: Det er noe uklart hva dette gårdsnavnet betyr, men er første gang nevnt med navnet *Frettosteini* i 1331 i *Diplomatarium Norvegicum* (DN).⁵ og som *Fretosteini* i 1348, Gården er også nevnt i i middelaldermanuskriptet «Røde bok⁶» (RB) med navnet Frætterstein.

² Rygh, O. 1898: *Norske Gaardnavne*. Andet bind. Gaardnavne i Akershus amt. Opplysninger samlede til brug ved matrikkelens revisjon. Efter offentlig foranstaltning. W.C. Fabritius & sønners bogtrykkeri. Kristiania.

Ryghs verk er i dag søkbart på internett: http://www.dokpro.uio.no/rygh_ng/rygh_felt.html

³ <https://snl.no/g%C3%A5rdsnavn>

⁴ Sandnes, J. 1997: *Gards- og andre bustadnamn*. I: *Norsk stadnamleksikon*. Redigert av Jørn Sandnes og Ola Stemshaug, s 32-37. Det norske samlaget, Oslo.

⁵ *Diplomatarium Norvegicum* er et verk som består av 22 bind med noe i overkant av 20 000 brev fra norsk middelalder. Det er i dag søkbart på internett: http://www.dokpro.uio.no/dipl_norv/diplom_hjelp.html

⁶ Biskop Eysteins jordebok eller Den røde bok (også kjent som Rødeboken og Raudeboka) er en viktig informasjonskilde om kirkelige inntekter og jordeiendomsforhold på Østlandet i middelalderen. Manuskriptet til jordeboken skal være fra omkring år 1390. https://no.wikipedia.org/wiki/Biskop_Eysteins_jordebok

Gnr. 64 Lahaug: Førsteleddet kan komme av det norrøne *laða* (*hlaða*) som betyr et sted hvor varer lagres for videre frakt. Gårdnavnet er første gang nevnt i middelaldermanuskriptet «Røde bok».

Gnr. 65 Karterud søndre: Førsteleddet kan komme fra et elvenavn. Andre leddet kommer av det norrøne *-rud*, som betyr rydning. Gårder med *-rud* ending hadde sin produktive periode fra 1000-tallet og frem til svartedauden og dukker opp igjen på 1600-tallet da forlatte gårder ble ryddet på nytt. Karterud blir første gang nevnt i skriftlige kilder 1578.

Metode

Ved denne registreringen ble det benyttet overflateregistrering og LiDAR som metode:

Overflateregistrering

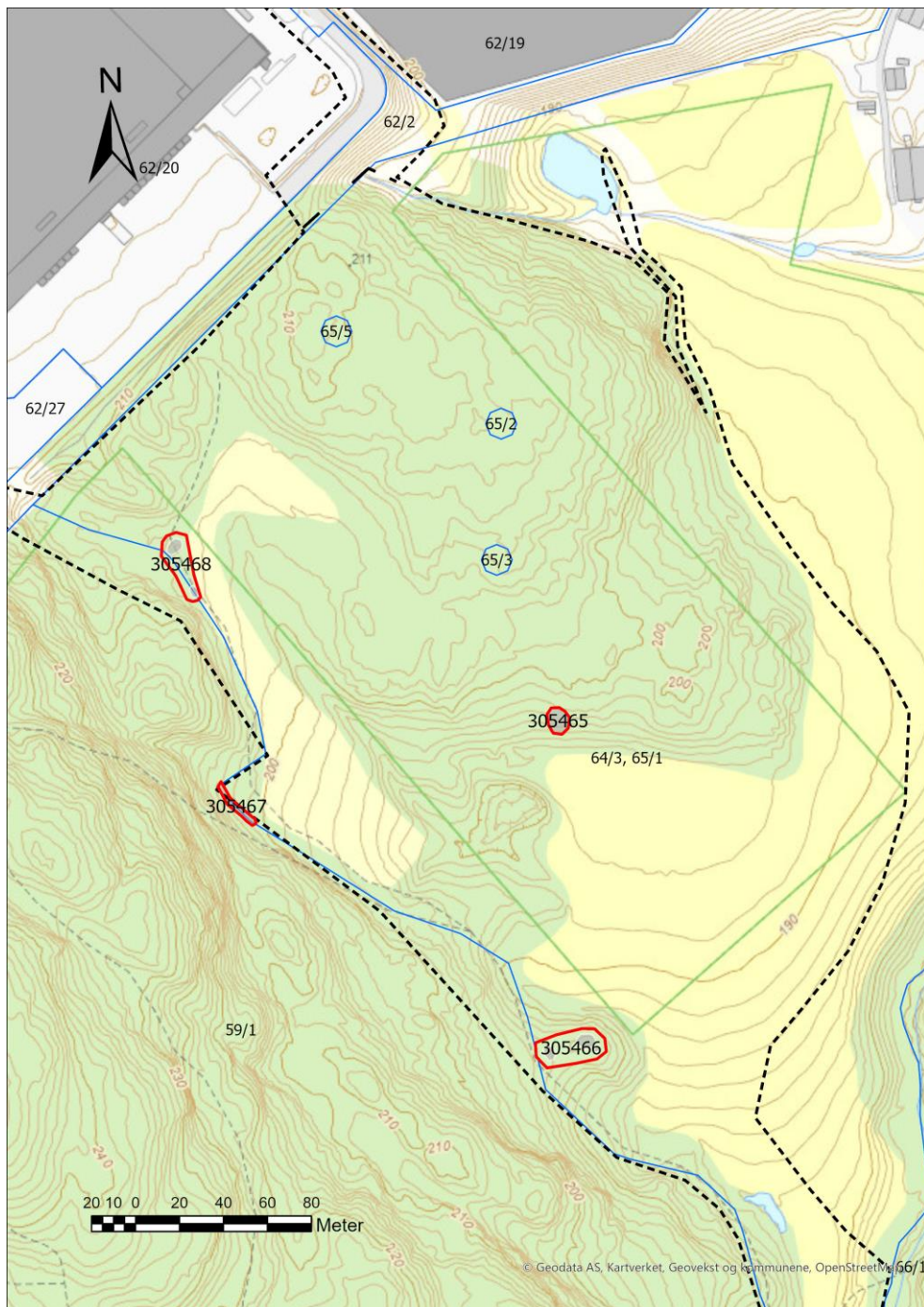
I skog og utmark blir området befart til fots og gjennomgått systematisk for å se etter synlige kulturminner, som gravhauger/røyser, steinstrenger, kullgroper, tjæremiler, tufter, hulveier mfl. Undergrunnen blir sondert ved hjelp av jordbor, en ca. 1 meter lang metallstang der det er frest ut et spor som gjør det mulig å ta ut en profil av undergrunnen. Overflatebefaringen gir også grunnlag for planlegging av eventuelle videre undersøkelser. Områdets topografi, undergrunn og plassering i forhold til kjente funn i nærområdet vurderes

LiDAR

I forkant av prosjektet studeres høydekart utarbeidet fra flybåren laserskanning av området (LiDAR). På kartene fremstår terrengformasjoner som høyder og groper tydelig. Disse kan være gravhauger, kullgroper, tjæremile, kullmiler, kullgroper, hulveier mm. Kartene viser imidlertid ikke med sikkerhet hva terrengformasjonene er, og anomaliene må derfor befares.

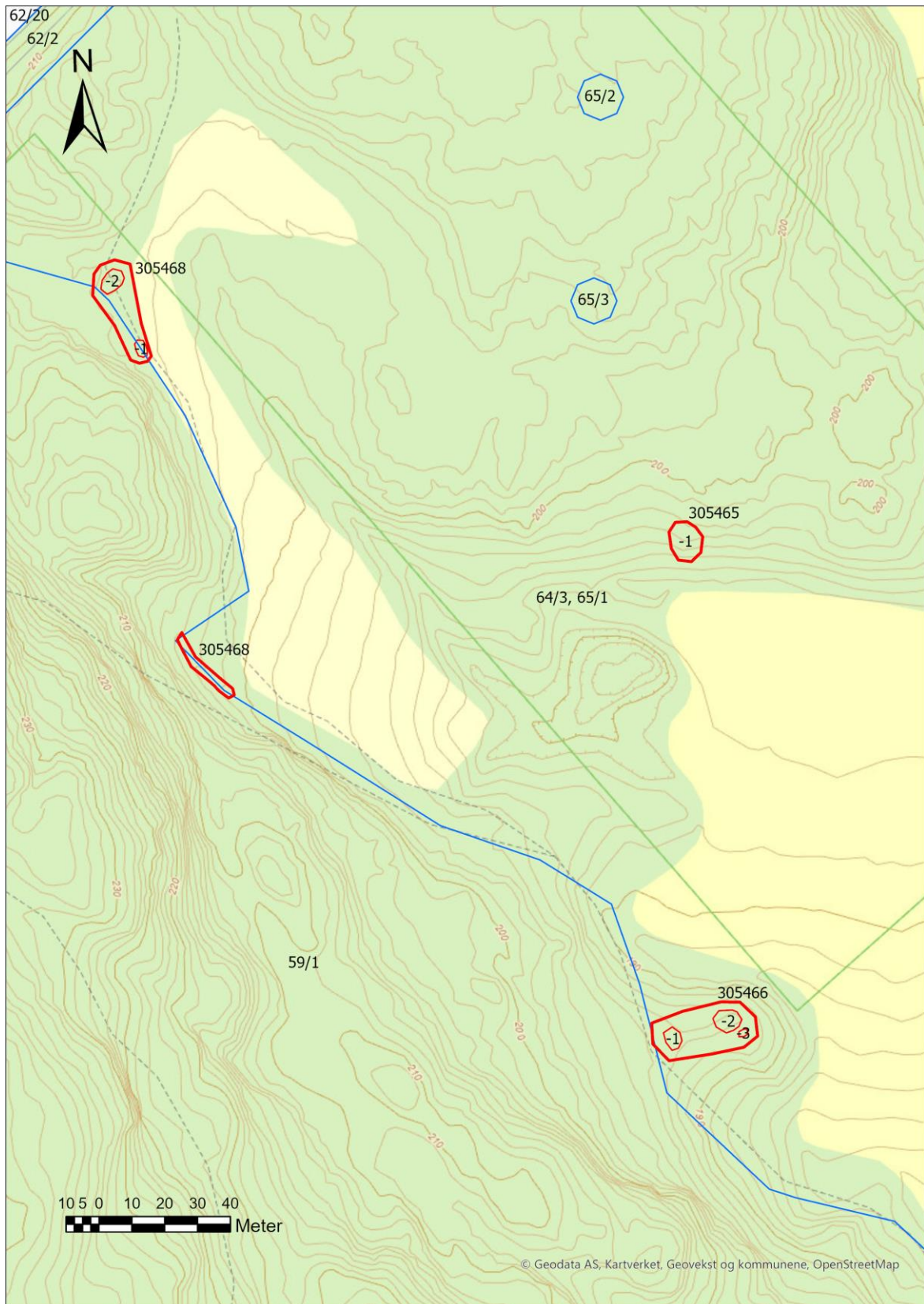
Undersøkelsen

I forkant ble LiDAR-kart gjennomgått for å se etter anomalier i form av tydelige groper eller forhøyninger i terrenget. I felt ble området systematisk gjennomgått. Det ble gjort funn av rydningsrøysen og en steinstreng, som ble dokumentert ved beskrivelse og foto, i tillegg til innmåling med GPS CPOS RTK. Kartgrunnlag for innmålingene er ETRS 1989 UTM Zone 32N. Innmålingsforholdene var ikke gode pga. tett skog. Innmålingsdata ble derfor redigert i etterarbeidsfasen, delvis ut fra mål og beskrivelse i felt og LiDAR-kart.

Kart 3: Kartet viser utmarksområdet som ble undersøkt. Lokalteter er markert med rødt og planområdet vises med sort stiplet linje. Eiendomsgransen vises med blå, tynn linje.

Resultater/funn

Kart 4: Kartet viser lokaliteter med rydningsrøyser (ID305465, 305466, 305468) og steinstreng (ID305468).

ID 305465 Dyrkingsspor fra nyere tid

Lokalitetsbeskrivelse

Rydningsspøysa ligger i sørhellende terreng mot dyrka mark, svakt hellende fra nordre del og bratt fra røysa ned mot åkeren. Røysa ligger noen meter opp fra åkeren. Det går en driftsvei fra åkeren på vestsiden av røysa og det er naturlig å tenke at steinen er blitt fraktet opp der med kjøretøy.

ID305465-1 Rydningsrøys

Mål: Ca. 10 x 15 m, oval form med lengste mål i N-S retning.

Røysa er tydelig definert i terrenget med opptil 50 cm store runde steiner. I søndre del er det noen store kampstein som røysa ligger mot. Røysa er toppet og har en tydelig avgrenset avrundet form, bortsett fra i nord der røysa er litt rotete og noen stein ligger spredt utover. Steinene er mosekledd.

Foto 1: Bildet viser søndre del av røysa, sett mot åkeren i sør.

Foto 2: Bildet viser røysa, sett mot nord.

ID 305466 Dyrkingsspor fra nyere tid

Lokalitetsbeskrivelse

Lokaliteten består av 3 rydningsrøyser som ligger på en liten flate som går i en odde mot dyrka mark. Fra odden går det bratt ned mot dyrka mark. Det går en tursti på innsiden av odden og her er det en svakere helling mot dyrka mark nord for odden. Også her er det naturlig å tenke at steinen er blitt fraktet opp på odden i kjøretøy i den svake hellingen.

Foto 3: Bildet viser odden med lokalitet ID305466, sett fra åkeren mot sør.

ID305466-1 Rydningsrøys

Mål: Ca. 5,5 x 4 m, oval form med lengste mål i N-S retning.

Røysa fremstår som litt rufsete i forhold til de andre røysene i området. Den ligger på en flate, øst for tursti før terrenget går ut i en odde i åkeren med røys -2 og -3. Røysa fremstår som en oval ansamling av stein opp mot 30 cm store. Røysa består av ett lag med stein, som ligger litt ned i grunnen. Steinene i røysa er ikke tettpakket, men noe spredt.

Foto 4: Bildet viser røys -1, sett mot nord-nordvest.

ID305466-2 Rydningsrøys

Mål: Ca. 9 x 6,5 m, oval form med lengste mål i Ø-V retning.

Stor oval røys, tydelig markert i terrenget ytterst på odden. Røysa består av relativt homogen stein opp mot 50 cm store i østre del. I vestre del er det noen større stein opp mot 80 cm. Det kan se ut som om røysa ligger i en forsenkning mellom bergknauser. Røysa er bevokst med mindre løvtrær og noe kratt, steinene er moseklede.

Foto 5: Bildet viser røysas østre del, sett mot vest.

ID305466-3 Rydningsrøys

Mål: Ca. 3 x 2 m, oval form.

Mindre røys som ligger 1 m sørøst for røys -2. Røysa består av samme type stein som røys-2. Røysa kan være en del av røys -2, men det er et tydelig steinfritt område mellom dem, og denne røysa blir derfor definert som en selvstendig røys. Røysa er bevokst med mindre trær og bregner.

Foto 6: Bildet viser røys-3, sett mot sør-sørøst.

ID 305467 Dyrkingsspor fra nyere tid

Lokalitetsbeskrivelse

Lokaliteten består av en steinstreng som ligger i vestre ytterkant av en større flate som tidligere har vært dyrket. Steinstrengen ligger langs eiendomsgrensen mellom gbnr. 59/1 og gbnr. 65/1 (65/3), og kan også ha fungert som en eiendomsmarkør. Steinstrenger ligger rett nordøst for tursti. Fra turstien stiger terrenget bratt mot sørvest.

Foto 7: Bildet viser steinstreng ID305467, sett mot sørøst.

ID305467-1 Steinstreng

Mål: Ca. 25 m lang og 2,5-3 m bred

Steinstrengen består av både stein og jord, som mest sannsynlig er blitt ryddet fra tidligere dyrka mark, og er tydelig markert langs turstien som går langs åkeren.

ID 305468 Dyrkingsspor fra nyere tid

Lokalitetsbeskrivelse

Lokaliteten består to rydningsrøysere som ligger i kanten av tidligere dyrka mark. Den tidligere åkeren har gått langs flaten mellom høydedrag i terrenget. Rydningsrøysene ligger på vestre side av dyrkingsflaten der åkeren har vært på det smaleste. Nordvest for røysene fortsetter flaten, men her er det våtmark som er lite egnet for dyrking. Tursti går vest og nordvest for røysene.

ID305468-1 Rydningsrøys

Mål: Ca. 3 x 6 m, oval form.

Oval røys som ligger mellom tidligere dyrka mark i øst og tursti i vest. Røysa består av stein opp mot 40 cm størrelse. Det er en stor jordfast stein i nordøstre langside som stein er ryddet mot.

Foto 8: Bildet viser rydningsrøys -1, der lysning i skogen bak er tidligere dyrka mark, sett mot nordøst.

ID305468-2 Rydningsrøys

Mål: Ca. 8 x 5,5 m, oval form.

Stor oval røys som ligger inntil tursti i nordøst og mot tidligere dyrka mark i øst. Røysa er tydelig markert i terrenget, men noe skjult av nedfallstrær. Røysa består av stein opp mot 80 cm og ned mot hodestørrelse.

Foto 9: Bildet viser røys-2, sett mot tursti i nord-nordvest.

Konklusjon

Innenfor planområdet er det funnet fire lokaliteter med rydningsrøyser og en steinstreng fra etterreformatorisk tid og er ikke fredet.

Kristin Fjærestad 2023

Feltarkeolog

Viken viser vei.

Postadresse: Viken fylkeskommune,
Postboks 220, 1702 Sarpsborg
Sentralbord: 32 30 00 00
post@viken.no

viken.no